

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної

Кафедра дошкільної освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **Використання гри як засобу розвитку творчих
здібностей удітей старшого дошкільного віку**

Студентки 2 курсу МВД групи
Освітньої програми: Дошкільна освіта.
Початкова освіта
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Галузі знань: 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістр
Петришиної Тетяни Юріївни

Науковий керівник: Тодосієнко Н. Л.,
кандидат педагогічних наук, старший викладач

Розширена шкала _____

Кількість балів _____ Оцінка ECTS _____

Голова екзаменаційної комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	9
1.1. Сутність і характеристика основних понять дослідження в сучасних наукових джерелах	9
1.2. Психолого-педагогічні особливості формування творчих здібностей дошкільників.	14
1.3. Педагогічний аспект розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку	18
1.4. Діагностика процесу розвитку творчих здібностей у старших дошкільників.	23
 Висновки до першого розділу	33
 РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ГРИ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	39
2.1. Методологічні підходи та принципи використання ігрової діяльності як засобу розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку	39
2.2. Обґрунтування педагогічних умов використання гри як засобу розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку	52
2.3. Методика реалізації педагогічних умов використання гри як засобу розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку	60
2.4. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи	70
 Висновки до другого розділу	82
 ВИСНОВКИ	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність обраної теми. Важливість сформованості ігрової компетенції, здатності дитини до вільної, емоційно насиченої, спонтанної активності з власної ініціативи, в якій реалізується можливість застосування наявних і освоєння нових знань, особистісного розвитку через прагнення дитини до участі в житті дорослих шляхом реалізації її інтересів в ігрових та рольових діях в узагальненій формі – є актуальною у напрямках розвитку сучасної дошкільної педагогічної освіти. Гра є сприятливим середовищем для творчого розвитку здібностей дітей, оскільки саме в ній проявляється всебічний розвиток дитини. Саме такі завдання відображені в основних концептуальних положеннях розвитку педагогічної освіти, зокрема в таких нормативних державних документах, як Закон України «Про освіту» (2017 р.), Базовому компоненті дошкільної освіти (2021 р.); освітніх програмах: «Дитина» (2020 р.), «Стежинки у Всесвіт» (2020 р.) та «Я у Світі» (2019 р.).

Проблема вивчення творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку та визначення методів і засобів, що забезпечуватимуть їхній розвиток, набуває особливого значення, адже є необхідність відшукати можливість ефективного залучення ігор до освітнього процесу закладу дошкільної освіти, щоб зробити процес розвитку творчих здібностей старших дошкільників максимально ефективним.

Дослідженням феномену творчих здібностей займалися багато відомих педагогів та психологів таких, як О. Акімова [1], В. Гагаріна [7], Н. Бабіч [7], Т. Дуткевич [19], Л. Суботіна [47] та інші. Предметом наукових досліджень постає гра та ігрове середовище, що досліджували у своїх працях О. Андрощук [4], О. Голюк [10], М. Замелюк [20], К. Крутій [26] та багато інших науковців. Також дослідженням творчих здібностей та ролі в цьому процесі гри, ігрових методів та прийомів здійснювали сучасні дослідники: А. Коваль [23], О. Пеклун [36], Л. Ткаченко [49].

Таким чином, проблема вивчення творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку та визначення методів і засобів, що забезпечуватимуть їхній розвиток, набуває особливої актуальності, адже виникає необхідність максимально ефективного залучення ігор до освітнього процесу закладу дошкільної освіти, з метою поліпшення процесу розвитку творчих здібностей старших дошкільників. Актуальність проблеми нашого дослідження, підсилюється також ґрунтовним аналізом наукових праць та низкою суперечностей, що виникають у практичній діяльності між потенційними можливостями розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку та реальним станом у її організації; потребами дітей у творчій діяльності та стереотипними підходами до використання гри як засобу розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку; традиційними формами і методами використання гри як засобу розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку та необхідністю використання сучасних інноваційних підходів та технологій у процесі формування і розвитку творчих здібностей у дошкільників засобами гри.

Актуальність проблеми, її недостатня наукова й методична розробленість, а також потреба в розв'язанні означених суперечностей зумовили вибір теми дипломного дослідження – **«Використання гри як засобу розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку»**

Мета дослідження – полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці ефективності використання педагогічного потенціалу гри у розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку.

Об'єкт дослідження – розвиток творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – педагогічні умови розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами гри.

Відповідно до мети, об'єкту та предмету дослідження, під час роботи над дипломним дослідженням було поставлено такі **завдання**:

1) в процесі опрацювання та аналізу науково-педагогічної і методичної літератури, нормативних документів, освітніх програм уточнити сутність базових понять дипломної роботи «творчі здібності у дітей старшого дошкільного віку», «гра» та дослідити психолого-педагогічні аспекти використання гри як засобу розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку;

2) визначити критерії, показники й рівні розвитку ігрової компетентності дітей старшого дошкільного віку;

3) обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність педагогічних умов для використання гри як засобу розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку та розвитку їхньої ігрової компетенції;

4) розробити методичний супровід для ефективної реалізації педагогічних умов та педагогічної організації розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами теорії розв'язання винахідницьких завдань (ТРВЗ).

Для розв'язання поставленої мети та завдань було використано такі **методи дослідження**:

– теоретичні: аналіз педагогічної, психологічної та методичної літератури з проблеми дослідження, класифікація, систематизація та синтез отриманої інформації, узагальнення наукових джерел для обґрунтування теоретичних засад, навчально-методичної системи, педагогічних умов, методів, способів і прийомів підвищення ефективності процесу розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку;

– емпіричні: педагогічне спостереження за формуванням й розвитком творчих здібностей у різних видах творчих ігор для дітей, застосування

методики на виявлення рівня розвитку творчих здібностей; характеристика рівнів розвитку ігрової компетентності у дітей старшого дошкільного віку, аналіз результатів творчої діяльності дітей; визначення критеріїв, показників і рівнів діагностики розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку, ігрові методи; педагогічний експеримент;

– статистичні методи обробки даних: кількісний та якісний аналіз.

Теоретична значущість одержаних результатів полягає у тому, що в процесі опрацювання та аналізу науково-педагогічної і методичної літератури, нормативних документів, освітніх програм уточнено сутність основних базових понять «творчі здібності у дітей старшого дошкільного віку», «гра»; обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують підвищення ефективності використання гри як засобу розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку; визначено: 1) розробка і втілення у освітній процес програми дій використання гри як засобу розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку; 2) використання методів теорії розв'язання винахідницьких завдань із застосуванням системного підходу щодо активізації творчої уяви дітей старшого дошкільного віку; 3) створення сприятливого середовища для спільної творчої діяльності старших дошкільників та діалогічної взаємодії дітей, вихователів і батьків.

З'ясовано структурні компоненти гри як засобу розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку та удосконалено критерії діагностики розвитку ігрової компетентності дітей старшого дошкільного віку; розроблено теоретико-методичний підхід щодо вдосконалення форм і методів розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами гри.

Практичне значення одержаних результатів дипломного дослідження полягає в розробці й упровадженні в освітній процес закладів дошкільної освіти методики реалізації педагогічних умов використання гри як засобу розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку; розробленні алгоритмів

організації процесу формування розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку презентованих у методичних рекомендаціях «Гра як засіб розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку», що можуть використовуватися в підготовці та практично-організаційній роботі вихователів та педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

Апробація результатів дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи та її результати висвітлено у тезах 3-х науково-практичних конференцій, зокрема: 1 – міжнародній, 2 – Всеукраїнських.

1. Петришина Т. Ю. Вплив особистості вихователя на формування творчих здібностей у дітей дошкільного віку. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами: зб. матер. V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2021. Вип. 4. С. 561 – 564.

2. Петришина Т. Ю. Роль творчі особистості вихователя в контексті перспективності й наступності дошкільної освіти та початкової школи. *Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя : зб. матер. Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 22-23 листопада 2022 року*. Вінниця, 2022. Вип. X., С. 95 – 97.

3. Петришина Т. Ю. Теоретичні засади розвитку креативності дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : зб. матер. V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2021. Вип. 10. С. 114 – 116.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі: Липовецького закладу дошкільної освіти №1

Липовецької міської ради Вінницького району Вінницької області. Експериментом було охоплено 58 дітей старшого дошкільного віку Липовецького закладу дошкільної освіти №1 та 4 вихователів.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу; двох розділів; висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (74 найменувань, з яких – 10 іноземною мовою), додатків (31). Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 159, основного тексту – 91 сторінка. Кваліфікаційна робота містить 31 додаток: 9 таблиць на двадцяти дев'яти сторінках, 7 рисунків на вісьмох сторінках та 10 ілюстрацій на десятих сторінках.

Умовні позначення.

ЗДО – заклад дошкільної освіти.

ЖСТО – життєва стратегія творчої особистості.

ЕГ – експериментальна група.

КГ – контрольна група.

ТРВЗ – теорія розв'язання винахідницьких завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Акімова О. В. Формування творчого мислення майбутнього вчителя : [монографія], ТОВ фірма «Планер» : Вінниця, 2013. 340 с.
2. Андрощук О. В. Комп'ютерні ігри як засіб розвитку творчих здібностей старших дошкільників. *Вісник Інституту розвитку дитини*. Серія : Філософія, педагогіка, психологія. Київ, 2014. Вип. 34. С. 5 – 10.
3. Андрощук О. В. Методи діагностичного дослідження розвитку творчих здібностей старших дошкільників. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. 2017. № 1. С. 219 – 224.
4. Андрощук О. В. Роль гри у розвитку творчих здібностей старших дошкільників. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. Київ, 2014. Вип. 16. С. 161 – 168.
5. Асташева Т. М. ТРВЗ – абетка для талановитого мислення дітей. *Теоретичні та методологічні проблеми сучасної педагогіки та психології* : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 09–10 листопада 2018 р. / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України : Миколаїв, 2018. С. 7 – 10.
6. Базовий компонент дошкільної освіти / Під. наук. керівн. Піроженко Т. О., авт. кол-в: Байєр О. М., Безсонова О. К., Брежнєва О. К., Гавриш Н. В., Загородня Л. П. та ін. 2021. 38 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 14. 07. 2022).
7. Гагаріна Н. П., Бабіч Н. П. Світ творчої уяви та фантазії: [навчально-методичний посібник]. КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського» : Кропивницький, 2020. 36 с.
8. Гагаріна Н. П., Ревенець О. В. Використання ТРВЗ на інтегрованих заняттях в роботі вихователя дошкільного закладу. *Наукові записки Кропивницького РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка* / Ред. кол.: В. Ф. Черкасов,

В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. Серія: Педагогічні науки, 2017. Випуск 156. С. 133 – 136.

9. Гевко О. Н. Педагогічні умови формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. *Молодь і ринок*. №12 (179), 2019. С. 95 – 100.

10. Голюк О. А. Методичні аспекти розвитку творчої уяви дітей дошкільного віку / Оксана Голюк, Наталя Пахальчук / *Transformations in Contemporary Society: Humanitarian Aspects: monograph*. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2017. С. 223 – 229.

11. Данилюк О. В. Ігрова діяльність як засіб формування творчих здібностей дітей дошкільного віку. *Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі* : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 25 жовтня 2018 р. / Ред.кол. : В. І. Кобаль (гол.ред.) та ін. МДУ: Мукачево, 2018. С. 144 – 148.

12. Данько О. М. Формування творчих властивостей старшого дошкільника у сюжетних іграх: магістр. ... студ : 012 Дошкільна освіта / Ніжинський державний педагогічний університет ім. М. Гоголя : Ніжин, 2019. 84 с.

13. Демченко О.П. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до розвитку соціальної обдарованості дітей в проблемному полі педагогіки вищої школи. Людинознавчі студії : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогіка» / ред. кол. М. Чепіль (головний редактор) та ін. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка. Випуск 6/38 (2018). С.116-130.

14. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. рек. проекту В. О. Огнев'юк ; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богнівч, В. М. Вертугіна [та ін.] ; наук. ред. Г. В. Беленька ; Київський ун-т ім. Б. Грінченка: Київ. 2020. 440 с.

15. Дмитрієва С. М., Гаврилова Н. В. Методи дослідження творчих здібностей школярів: Посібник-практикум. URL:

<http://eprints.zu.edu.ua/13798/1/2%D0%94%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%80%D1%96%D1%94%D0%B2%D0%B0%2C%20%D0%9B%D0%B5%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA.pdf> (дата звернення: 20.08.2022 р.).

16. Добош О. М., Шепя Г. В. Умови для творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку у роботі з різними матеріалами. *Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі* : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 25 жовтня 2018 р.: МДУ Мукачєво, 2018. С. 24 – 26.

17. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

18. Замелюк М. І. Від гри до творчого розвитку дитини. *Збірник наукових праць «Академічні студії»*. Серія «Педагогіка». 2021. Вип. 3, ч. 2. С. 31 – 38.

19. Замелюк М. І. Ігровий простір дитини дошкільного віку: місце і роль дорослого. *Серія «Педагогіка»*. 2021. Вип. 2. С. 42 – 46.

20. Івершинь А. В. Діагностика розвитку креативності особистості майбутніх вихователів. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. Педагогічні науки. № 2 (65) , травень 2019. С. 101 – 106.

21. Коваль А. С. Творча гра як провідна діяльність та засіб спрямованої соціалізації дошкільників. *Науковий вимір соціально-педагогічних проблем сьогодення* : збірник матеріалів ІV Міжнародної науково-практичної конференції 30 квітня 2020 р.: НДУ ім. М. Гоголя, Ніжин. 2020. С. 219 – 222.

22. Котелянець Ю. О. Розвиток творчості дошкільників засобами театралізованої діяльності. *Витоки педагогічної майстерності*. 2020. Вип. 25. С. 106 – 110.

23. Котляренко С. Н. Колективна та індивідуальна діяльність: формування та розвиток творчого потенціалу дошкільників. *Дитячий садок. Мистецтво*. 2014. № 6. С. 4 – 6.

24. Крутій К. Л., Дєнова І. С., Замелюк М. І. Дефініція «Гра як провідний тип діяльності дошкільника»: аналіз підходів. *Збірник наукових*

праць «Академічні студії». Серія «Педагогіка». 2021. Вип. 4, ч. 2. С. 84 – 91.

25. Кубата Н. П., Айзенбарт М. М. Гра як засіб формування соціальної компетенції у дітей старшого дошкільного віку. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. 2018. № 5. С. 53 – 57.

26. Кузьмич М. Г. Вплив теорії ТРВЗ на розвиток творчого мислення старших дошкільників в процесі ознайомлення з природою. *Вісник науково-методичних досліджень Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу* / [ред.кол.: Заболотний В. Ф.(гол.ред) та інші] : Вінниця, 2016. Вип. 2 (18). С. 31 – 33.

27. Лазаренко Н. І. Нові вимоги до професіоналізму вчителя з урахуванням процесів Євроінтеграції. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. Вип. 54. С. 100–106.

28. Листопад О. А. Творчі завдання як засіб розвитку творчих здібностей старших дошкільників. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. 2016. Вип. 23. С. 78 – 81.

29. Методичні розробки. Театралізована діяльність як засіб розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. URL: <http://ditsad.com.ua/info-d0/metod52-3.html> (дата звернення: 11.04. 2021).

30. Моляко В. О. Чи можна навчити творчості. *Обдарована дитина*. 2018. № 2. С. 3 – 4.

31. Момот Н. А. Використання ігрових технологій у розвитку комунікативних здібностей дошкільника. *Підвищення якості освіти: стан, проблеми, перспективи* : матеріали Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції Криворізького державного педагогічного університету, 27-28 квітня 2017 р. [редкол. : О. В. Ковшар, Л. О. Савченко, А. Є. Іншаков, К. Ю. Савченко]. Кривий Ріг, 2017. С. 16 – 19.

32. Орлова Г. Г. Розумове виховання дітей дошкільного віку засобами гри. *Підвищення якості освіти: стан, проблеми, перспективи* : матеріали

Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції Криворізький державний педагогічний університет, 27-28 квітня 2017 р. [редкол. : О. В. Ковшар, Л. О. Савченко, А. Є. Іншаков, К. Ю. Савченко]. Кривий Ріг, 2017. С. 19 – 23.

33. Паригін Б. Д. Основи соціально-психологічної теорії. Наука. Миколаїв. 2015. 275 с.

34. Пеклун О. А. Вікові особливості розвитку творчих здібностей дітей. *Achievements and prospects of modern scientific research. Abstracts of the 1st International scientific and practical conference. Editorial EDULCP. Buenos Aires, Argentina. 2020. С. 315 – 318.*

35. Педченко М. Н. Проблема використання теорії розв'язання винахідницьких завдань у розвитку творчого мислення молодших школярів. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи: матеріали четвертої науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів. Випуск 5. Бердянськ, Вінниця, Івано-Франківськ, Кам'янець-Подільський, Київ, Кропивницький, Полтава, Умань, 2018. Вип. 5. С. 34 – 36.*

36. Передерій О. Л. Засоби формування творчих здібностей дітей дошкільного віку у світлі сучасних освітніх реформ. *Педагогічні науки : реалії та перспективи. 2019. Вип. 5. С. 162 – 165.*

37. Петерук Г. Г. Формування творчої активності дошкільників засобами ігрових технологій. *Таврійський вісник освіти. 2013. № 3. С. 83 – 89.*

38. Петришина Т. Ю. Вплив особистості вихователя на формування творчих здібностей у дітей дошкільного віку. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами: збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 17-18 листопада 2021 р.) / редкол.: О. П. Демченко, Н. О. Комарівська, А. В. Хіля, Л. В. Любчак, Т. М. Кривошея, Л. А. Присяжнюк, І. Г. Барановська, О. М. Блашкова ; за заг. ред. О. П. Демченко. Вінниця,*

2021. Вип. 4. С. 561 – 564.

39. Петришина Т. Ю. Роль творчі особистості вихователя в контексті перспективності й наступності дошкільної освіти та початкової школи. *Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя* : зб. матер. Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 22-23 листопада 2022 року. Вінниця, 2022. Вип. X., С. 95 – 97.

40. Петришина Т. Ю. Теоретичні засади розвитку креативності дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти* : збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р. ТОВ «Меркьюрі-Поділля»: Вінниця, 2021. С. 114 – 116.

41. Піроженко Т. І. Ігрова діяльність дошкільника: молодший дошкільний вік. Генеза: Київ :2016. 88 с.

42. Полякова А. О. Формування життєвої стратегії творчої особистості дошкільника в концепції ТРВЗ. *Теоретичні та методологічні проблеми сучасної педагогіки та психології* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 09–10 листопада 2018 р. / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. Миколаїв, 2018. С. 10 – 13.

43. Стежинки у Всесвіт: комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив ; наук. керівник К. Л. Крутій. ТОВ «ЛПІС» ЛТД : Запоріжжя, 2020. 244 с.

44. Стефанюк Н. В. Особливості розвитку творчості у дітей старшого дошкільного віку засобами гри. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи*: матеріали четвертої науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів. Бердянськ, Вінниця, Івано-Франківськ, Кам'янець-Подільський, Київ, Кропивницький, Полтава, Умань, 2018. Вип. 5. С. 195 – 198.

45. Суботіна Л. Ю. Розвиток уяви в дітей: Популярний посібник для батьків і педагогів. Київ: Академія, 2017. 240 с.

46. Терлецька Л. Г. Вікова психологія та психодіагностика : підручник. Київ: Слово, 2018. 608 с.
47. Ткаченко Л. М. Використання технології ТРВЗ у розвитку здібностей та обдарувань дітей дошкільного віку. *Матеріали II Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції 18–22 серпня 2021 року*). Інститут обдарованої дитини НАПН України : Київ. 2021. С. 489 – 494.
48. Тодосієнко Н. Л. Підготовка майбутніх педагогів до творчої роботи з дошкільниками засобами комплексного використання мистецтва. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : зб. матер. міжнародної наук.-практичної інтернет-конференції Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Вінниця, 2015. С. 374 – 378.
49. Тодосієнко Н. Л. Роль музично-ігрової діяльності в естетичному розвитку дітей дошкільного віку. *Наукові записки : зб. матер. наук.-практ. конф. викладачів і студентів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Мистецтво*. Вінниця, 2015. Вип. 6. С. 149 – 153.
50. Тодосієнко Н. Л., Мальов С. В. Формування естетичного сприймання дітей засобами творчої діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. *Науковий журнал «Молодий вчений» №5.2 (57.2)*. 2018. С. 107 – 111. URL: <http://molodyvcheny.in.ua> (дата звернення: 27. 08. 22).
51. Уткіна Я. Ю. Роль і місце ТРВЗ у різнобічному розвитку дитини. *Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / за заг. ред. Н. П. Тарнавської, Н. Ю. Рудницької, Ю. М. Мурашевич : ФОП «Левковець»*. Житомир, 2015. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/23454/1/4.PDF> (дата звернення: 27. 08. 22).
52. Федоришин Р. Ю. Організація самостійної ігрової діяльності

дошкільників у контексті реалізації принципу наступності. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи*: матеріали четвертої науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів. Бердянськ, Вінниця, Івано-Франківськ, Кам'янець-Подільський, Київ, Кропивницький, Полтава, Умань, 2018. Вип. 5. С. 198 – 200.

53. Чорна Л. Г. Психологія забезпечення розвитку творчих здібностей учнів. *Педагогіка і психологія*. 2015. № 2. С. 42 – 46.

54. Чубар В. В. Психологічні аспекти творчої діяльності дітей дошкільного віку. *Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі* : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції молодих учених і студентів 27-28 жовтня 2016 р. Ред.кол. : В. І. Кобаль (гол.ред.) : МДУ Мукачєво, 2016. С. 146 – 147.

55. Шандрук С. Д. Творчість як употужнення здібностей особистості. *Психологія*. 2015. №3. С. 86 – 91.

56. Шевчук К. Д. ТРВЗ-Технологія: вчимо розглядати проблеми під різними кутами зору. *Учитель початкової школи*. 2019. № 1. С. 13 – 14.

57. Шут Н. М. Розвиток креативності старших дошкільників засобами гри. *Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі* : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції молодих учених і студентів, 27-28 жовтня 2016 р. / Ред.кол. : В. І. Кобаль (гол.ред.) та ін. МДУ: Мукачєво, 2016. С. 148 – 149.

58. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова [та ін.]; наук. кер. О. Л. КононкоТОВ «МЦФЕР-Україна» : Київ, 2019. 488 с.

59. Akimova, O. Creative thinking as a philosophical category. *Proceedings of the Summer Science Symposium "Science and policy — Dialogue in Europe"*. Estonia, Tallinn, 0103August, 2016. pp. 13 – 18.

60. Demchenko, O., Bondar, Y., Shykyrynska, O., Komarivska, N.,

Lyubchak, L., Stakhova, I., & Dabizha, L. (2022). Development of youth's creative abilities schoolchildren by BYOD technology. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference May 27th-28th, (I volume), 341-350. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2022vol1.6892>

61. CansuYildiz, TulinGuler Yildiz. Exploring the relationship between creative thinking and scientific process skills of preschool children. *Thinking Skills and Creativity*. Volume 39, March 2021, pp. 1 – 12.

62. Jirout, J., & Zimmerman, C. Development of science process skills in the early childhood years. In C. Trundle, & M. Sackes (Eds.). *Research in early childhood science education*. 2015. pp. 143 – 165.

63. Kafai, Y., Burke, Q. Constructionist gaming: Understanding the benefits of making games for learning. *Educational Psychologist*. 2015. № 50 (4). URL: <https://doi.org/10.1080/00461520.2015.1124022> (дата звернення: 27. 08. 2022)

64. Lucchiari, C., Sala, P. M., & Vanutelli, M. E. The effects of a cognitive pathway to promote class creative thinking. an experimental study on italian primary school students. *Thinking Skills and Creativity*, 31, 2019. pp. 156 – 166.

65. Maite Garaigordobil and Laura Berruero. Effects of a Play Program on Creative Thinking of Preschool Children. *The Spanish Journal of Psychology* , Volume 14 , Issue 2 , November 2013, pp. 608 – 618.

66. Mohira J. T., Islomova M. I. Q. A model for developing the creative abilities of preschool children based on a person-centered approach. *Builders Of The Future*, 1(01), 2021. pp. 10 – 14.

67. Sandra W. Russ and Ellen A. Doernberg. Play and Creativity (2019). *The Cambridge Handbook of Creativity* / Edited by James C. Kaufman and Robert J. Sternberg. Cambridge University Press, 2019. pp. 607 – 622.

68. Yahya Ghaedi, Mona Mahdian, Fatemeh Khoshnavay Fomani, Identifying dimensions of creative thinking in preschool children during implementation of philosophy for children (P4C) program: A directed content analysis. *American Journal of Educational Research*, 2015, Vol. 3, No. 5, pp. 547 – 551.

69. Zhiyong Xiong, Qi Liu, Xinqi Huang. The influence of digital

educational games on preschool Children's creative thinking. *Computers & Education* Volume 189, November 2022, pp. 1 – 14.

70. Shykyrynska O. Creating interactive presentations at Genial.ly: methodological aspect // Sustainable Development: Modern Theories and Best Practices : Materials of the Monthly International Scientific and Practical Conference

/ Gen. Edit. Olha Prokopenko, Tallinn: Teadmus OÜ, 2021. – p.31-32.

71. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiazhniuk L., Shykyrynska O. Organization of group activities of older preschool children in the process of experimenting // Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference, May 28 th - 29th. – Rezekne, 2021. – Vol. II. – P. 729-743.

72. Stakhova I., Shikirinska O., Demchenko O., Groshovenko O., Imber V. Formation of readiness of future primary school teacher for environmental activities: creative aspect. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume I, May 28th29th, 2021. 642-655. DOI: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/6279>.

73. Holiuk O., Demchenko O., Kit G.a, Rodiuk N. PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR CREATIVITY DEVELOPMENT IN MATHEMATICALLYGIFTED ELEMENTARY STUDENTS. Problemspace of modern society: philosophical communicative and pedagogical interpretations. 2019. Part II. C. 580.

74. Olena Kolosova, Iryna Sarancha, Yaroslava Pylypenko, Anna Khilya. TOLERANT ATTITUDES TOWARDS PERSONS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL TRAINING FOR TEACHERS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. International Scientific Conference "SOCIETY, INTEGRATION, EDUCATION - SIE2022". Vol.(2022) I. 126-135.

<http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/6875>